

Eindrapportage

keuzecommissie mozaïeken van Marius de Leeuw

Eindrapportage keuzecommissie mozaïeken van Marius de Leeuw

**Verantwoording van de keuzes uit de plannen en suggesties voor
behoud**

juni 2020

Eindrapportage keuzecommissie mozaïeken van Marius de Leeuw

Verantwoording van de keuzes uit de plannen en suggesties voor behoud

Inhoud	2
Voorwoord	3
Inleiding	4
Hoofdstuk 1 Het procesverloop	5
Hoofdstuk 2 De afwegingen bij de drie voorkeursvarianten	8
Hoofdstuk 3 De voorkeursvolgorde van de Keuzecommissie	14
Hoofdstuk 4 Overige ingediende plannen en suggesties	16
Lijst met bijlagen	
Bijlage 1 Het chronologische verloop van de diverse stappen en besluiten	22
bijlage 2 Samenstelling van de Keuzecommissie	23
bijlage 3 Lijst met toetsingscriteria	24
bijlage 4 Financiële doorrekeningen voor herplaatsingsvoorstellen	25

Voorwoord

De twee grote mozaïeken van Marius de Leeuw die nu nog prachtig prijken op de gevels van het Cambreur College zijn bijzonder zowel in kunst- als cultuurhistorisch opzicht en daarom moeten ze worden veiliggesteld voor de toekomst. Dat althans is de mening van velen in Dongen en daarbuiten.

Dat bleek uit het burgerinitiatief dat in 2019 werd gestart om de mozaïeken te redden, die immers dreigden te verdwijnen met de nieuwbouw van het Cambreur College. Inwoners van Dongen werden opgeroepen om met ideeën te komen over een nieuwe toekomst voor de mozaïeken. Aan de oproep van de Heemkundekring De Heerlyckheit Dongen (Heemkundekring) en de Werkgroep Monumentale Kunst van Bond Heemschut (WMK) hebben een aantal mensen gehoor gegeven met een plan of idee om de mozaïeken van de ondergang te redden. Sommige plannen waren geheel uitgewerkt, andere waren suggesties voor een duurzaam behoud.

De gemeente en directie van het Cambreur College zijn ook bezorgd over die toekomst. De Heemkundekring en de WMK zijn de uitdaging aangegaan en hebben de handschoen opgepakt zich actief in te zetten om behoud te realiseren. In De Wazerweijen van juni 2019 zijn deze plannen beschreven tezamen met de geschiedenis van de mozaïeken en toelichting over de kunstenaar Marius de Leeuw. Een leerling van het Cambreur College heeft in kaart gebracht dat de steentjes uit de mozaïeken uit heel Europa komen en er is verteld over de wederopbouwperiode na de Tweede Wereldoorlog en de bijzondere rol die Dongen altijd heeft gespeeld in de ontwikkeling van het onderwijs in Noord-Brabant.

Hoe kunnen deze bijzondere kunstwerken worden gered voor de toekomst? Een breed samengestelde Keuzecommissie heeft alle plannen en suggesties onderzocht op haalbaarheid en uitvoerbaarheid. En daarbij is bekeken of een nieuwe vorm de kunstwerken niet al te zeer veranderen, waardoor de betekenis verloren gaat.

De editie van De Wazerweijen en deze rapportage, waarin de plannen van de indieners worden besproken, vormen als het ware een geheel. De Keuzecommissie biedt dit rapport aan het bestuur van het Cambreur College en de gemeente Dongen aan. Hiermee willen de initiatiefnemers aantonen dat er goede mogelijkheden zijn om de mozaïeken van Marius de Leeuw te behouden voor de toekomst én in Dongen.

De dank is groot aan al diegenen die met hun plan hebben bijgedragen aan het nadenken over de toekomst van de mozaïeken. Onze commissie realiseert zich heel goed dat daar belangeloos en vanuit de wens om de mozaïeken te behouden heel veel tijd in is gestoken. Zonder al deze ideeën was het niet mogelijk geweest voor de Keuzecommissie om tot een gedragen voorstel voor een aantal voorkeursvarianten te komen.

Het is nu aan het Cambreur College en het gemeentebestuur om een keuze te maken voor een van de varianten. De Keuzecommissie wenst het Cambreur College en het gemeentebestuur hierbij veel wijsheid toe.

Namens de leden van de Keuzecommissie,

Patricia Brunklaus, voorzitter

Inleiding

Toen in 2018 bekend werd dat het Cambreur College de plannen voor nieuwbouw kon realiseren namen de Heemkundekring en de WMK het initiatief om de mozaïeken van Marius de Leeuw¹, die op de kopse gevels van de het oude schoolgebouw prijken, veilig te stellen. De directie van het Cambreur College had laten weten dat er voor de mozaïeken geen plek ingeruimd zou worden in de nieuwbouwplannen van de school. In 2019 vroegen de initiatiefnemers de Dongense burgers en andere geïnteresseerden uit het land plannen voor het behoud van de mozaïeken in te dienen. Om een keuze te kunnen maken uit de ingezonden plannen en suggesties² werd in het najaar van 2019 een brede commissie ingesteld onder leiding van een onafhankelijke voorzitter.

Dit rapport is het resultaat van het besluitvormings- en keuzeproces van het burgerinitiatief om de mozaïeken van Marius de Leeuw voor de toekomst en voor de gemeenschap te behouden. Met dit nauwgezette procesverslag wil de commissie de inbreng van de indieners uiteenzetten en laten zien hoe de keuze voor de voorkeursvarianten is gemaakt.

Op 5 maart 2020 is gestart met de nieuwbouw van de school die in april 2021 afgerond gaat worden. De stip op de horizon voor de commissie is daarom de sloop van de oudbouw in 2021. Het Cambreur College³ heeft toegezegd het sloopproces te bewaken en de Heemkundekring en de WMK tijdig op de hoogte te stellen wanneer de mozaïeken gedemonteerd worden.

Het moge duidelijk zijn dat het van belang is tijdig te besluiten hoe de toekomst van de mozaïeken eruit gaat zien. Hierbij zijn een aantal partijen aan zet, zoals de gemeente en het Cambreur College als eigenaar en eerste belanghebbenden. Zodra dat besluit is gevallen kunnen de initiatiefnemers aan de slag met het vinden van financiële middelen en het verder uitbouwen van draagvlak bij de Dongense bevolking en andere stakeholders.

De commissie geeft met dit verslag adequate informatie en houvast voor het nemen van dat besluit en daarmee het zetten van de volgende stap.

¹ Marius de Leeuw (1915-2000) was een wederopbouw-kunstenaar met een breed en omvangrijk oeuvre. Deze prix-de-Rome winnaar maakte in 1964 twee grote marmer mozaïeken voor de gevels van het toenmalige nieuwe schoolgebouw waarin een MMS en HBS waren gevestigd.

² In De Wazerweijen van juni 2019 (jaargang 39, nummer 152) zijn de ingediende plannen en suggesties voor behoud opgenomen.

³ Bij monde van de Cor Willems, docent en betrokken bij de bouwcommissie van het Cambreur College.

Hoofdstuk 1 Het procesverloop⁴

Oproep en ingediende plannen en suggesties

Om duurzaam behoud van de mozaïeken mogelijk te maken is een (nieuwe) openbare en goed zichtbare plaats een voorwaarde. In dat besef hebben de initiatiefnemers de gemeenschap de vraag voorgelegd om mee te denken over haalbare plannen. De oproep werd publiek aangekondigd op de algemene ledenvergadering van de Heemkundekring op 11 maart 2019 en als bericht op de website van Heemschut geplaatst. Tot 20 mei was er gelegenheid om voorstellen in te dienen. Veel mensen van binnen en buiten de gemeente toonden zich betrokken en een aantal goed uitgewerkte plannen en een aantal concrete suggesties werden ingediend.⁵

Het doet recht aan de indieners om nog eens expliciet te vermelden dat zij geheel belangeloos zoveel energie hierin hebben gestoken. Onder hen betrokken Dongenaren, oud-leerlingen, kunstenaars, ingenieurs en architecten.

De oproep had geen vastomlijnd kader waaraan de plannen moesten voldoen om prioriteit te geven aan het creatieve proces en zo laagdrempelig mogelijk ideeën te kunnen ophalen. Het verwachte gevolg hiervan was dat rijp en groen zou worden ingediend en een selectie op haalbaarheid niet eenvoudig zou worden. Na publicatie van de ingediende plannen werden deze door de indieners op 3 juli 2019 gepresenteerd. Voorgesteld werd een ter zake kundige commissie van belanghebbenden te vormen om tot een (voor)selectie op haalbaarheid te komen.

Samenstelling en procedure van de Keuzecommissie

Op 23 oktober 2019 werd de Keuzecommissie ingesteld om de ingediende plannen en suggesties voor het behoud van de mozaïeken te gaan toetsen. Om te komen tot een breed gedragen oplossing werd de commissie samengesteld uit twee leden van het Cambreur College, twee leden van de Heemkundekring en twee leden van de WMK, een leerlingenvertegenwoordiger, twee nazaten van de kunstenaar Marius de Leeuw, twee ambtenaren van de gemeente Dongen, een vertegenwoordiger uit het bedrijfsleven en een onafhankelijk voorzitter.⁶ Behalve deze laatste twee hadden de leden (per vertegenwoordiging) stemrecht.

De Keuzecommissie kwam viermaal bijeen. De eerste keer om het proces in te richten en afspraken te maken. De tweede keer om de indieners van de plannen te horen en te bevragen. En vervolgens tweemaal om de mogelijkheden van de ingediende initiatieven te bespreken. Alle plannen en suggesties werden langs dezelfde meetlat gelegd. Om de beoordelingen voor te bereiden werkte de commissie in drie subgroepen: 1. Financieel, 2. Esthetisch en 3. Ruimtelijk en technisch. Iedere subgroep bracht zijn opmerkingen in, die in de gemeenschappelijke vergadering werden aangevuld. Per plan werd er door de stemgerechtigden een advies (wel of niet, misschien) uitgebracht. Uiteindelijk gaf de weging van deze adviezen de doorslag. Uiteindelijk bleek de commissie redelijk gelijkgestemd over de eerste drie keuzen. In hoofdstuk 2 en 3 worden deze uitgebreid besproken. In hoofdstuk 4 komen de andere ingediende plannen en suggesties voor het behoud van de mozaïeken aan bod.

⁴ In Bijlage 1 is een lijst met het chronologische verloop van de diverse stappen en besluiten opgenomen.

⁵ Voor een uitvoerige beschrijving hiervan verwijzen we integraal naar De Wazerweijen nr. 152, pagina 56-67 waarin de plannen zijn opgenomen.

⁶ In Bijlage 2 wordt de samenstelling van de Keuzecommissie toegelicht.

Informatieavond

De mensen, die in het voorjaar een plan of suggestie hadden ingediend, werden – zodra de commissie aan de slag kon - uitgenodigd om hun idee verder toe te lichten. Op een bijeenkomst in de Cammeleur waren op 13 november 2019 naast een aantal andere geïnteresseerden, zeven indieners aanwezig om hun idee verder toe te lichten. Op deze avond bleek maar weer eens hoe betrokken mensen uit of verbonden aan Dongen begaan zijn met hun omgeving en betekenisvolle zaken veilig willen stellen voor de toekomst. De plannenmakers lichtten hun idee uitvoerig toe en gaven antwoord op vragen. Aan het einde van de avond was er in ieder geval voldoende informatie opgehaald om op verder te borduren. Tenslotte werden de plannenmakers opgeroepen om eventueel nog aanvullende informatie aan te leveren.

Financiële overwegingen bij het behoud van de mozaïeken

Parallel aan de initiatieven voor behoud van de mozaïeken werd door de Heemkundekring en de WMK gestart met een financieel traject daar de gemeente Dongen en het Cambreur College te kennen hadden gegeven geen financiële middelen ter beschikking te (kunnen) stellen. Potentiële sponsors werden aangeschreven, in De Wazerweijen met het themanummer over de mozaïeken werd een oproep gedaan om een financiële bijdrage te leveren en er werd een lijst met mogelijke fondsen opgesteld die te zijner tijd benaderd konden worden. De eerste sponsoractie leverde enkele financiële toezeggingen op. Hartverwarmend waren de vele steunbetuigingen uit de Dongense dorpsgemeenschap.

Om de ingediende plannen voor het behoud van de mozaïeken goed op financiële haalbaarheid te kunnen bekijken is er zowel naar de te verwachten kosten als naar de potentiële dekking ervan gekeken. In deze fase van het besluitvormingsproces gaat het hierbij natuurlijk om ramingen gebaseerd op reële kengetallen. Ook zijn de toekomstige kosten voor onderhoud en exploitatie in beeld gebracht.

Voor de raming van de kosten is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de volgende gegevens:

- Gegevens verstrekt door de indiener van het plan of de suggestie
- De offerte van een specialist⁷ voor het demonteren en herplaatsen van de mozaïeken
- Kengetallen ontleend aan vergelijkbare bouwkundige ingrepen
- Aannames ten aanzien van de lacunes in het ontwerp c.q. plan, waarbij is uitgegaan van een basisontwerp voor de constructie.

⁷ Het gaat hier om Arno van Sabben, specialist in het demonteren en herplaatsen van monumentale kunstwerken.

Aan de dekkingskant is gekeken naar diverse mogelijkheden:

- Sponsoring. Weliswaar zijn er al wel enkele harde financiële toezeggingen gedaan, maar de zoektocht naar middelen kan pas echt starten als de plannen concreet zijn. Desondanks is er toch een realistische inschatting van de diverse plannen gemaakt. Zo zal het sponsoren van eventueel noodzakelijke heipalen niet aannemelijk zijn omdat bedrijven van dien aard in Dongen ontbreken. Met het mobiliseren van menskracht daarentegen kan wel weer gerekend worden omdat, - alleen al gelet op het aantal (oud)leerlingen die in Dongen wonen - hun betrokkenheid gemobiliseerd kan worden.
- Op basis van de ervaring van de WMK met dit soort projecten is een lijst met te benaderen fondsen gemaakt en de te verwachten bedragen die kunnen worden aangevraagd:

✓ Het Prins Bernhard Cultuurfonds Noord Brabant	€ 10.000
✓ Het Coöperatie- of Buurtfonds van de regionale RABO-bank	€ 5.000 - € 10.000
✓ BPD (Bouwfonds Property Development) - Cultuurfonds	€ 10.000 - € 15.000
✓ Stichting Ontwikkelingscentrum Dongen	bedrag onbekend
✓ Mr. Paul de Gruyterfonds: waarbij de nadruk wordt gelegd op de katholieke geschiedenis van de mozaïeken	€ 5.000 - € 10.000
✓ Fonds van de Stichting Mastboom Brosens	€ 10.000

De kosten voor onderhoud en exploitatie zijn niet gekapitaliseerd, maar wel is geschetst welke mogelijke kosten er in de toekomst te verwachten zijn.

Hoofdstuk 2 De afwegingen bij de drie voorkeursvarianten

Om de definitieve keuze te kunnen maken uit de plannen en suggesties hebben de commissieleden drie samenhangende criteria opgesteld.⁸ Financiële haalbaarheid, esthetiek en bouwkundige / ruimtelijke haalbaarheid. Alle plannen zijn op deze criteria getoetst en besproken door de commissie. Vervolgens hebben de (stemgerechtigde) leden van de Keuzecommissie een voorkeur per plan aangegeven. De optelsom van deze voorkeuren heeft geleid tot een rangorde. Na discussie, afweging en stemming zijn de onderstaande drie plannen door de commissie verkozen als de beste opties voor een duurzaam behoud van de mozaïeken van Marius de Leeuw.

Hieronder volgen de afwegingen en de overwegingen van de drie plannen / suggesties die de voorkeur van de Keuzecommissie genieten. In het volgende hoofdstuk zal de reden van de rangvolgorde van nummer 1 t/m 3 worden toegelicht.

De voorkeursvarianten worden hier in willekeurige volgorde behandeld.

Bankjes Gebouw B⁹ (suggestie - Janny Kalter)

De commissie vindt dit ontwerp een goed idee, dat wel verdere uitwerking behoeft.

Janny Kalter diende op basis van haar observaties in de omgeving van het Cambreur schoolgebouw de volgende suggestie in: *‘Op het grasveld voor het Cambreur College¹⁰ zie ik ’s zomers wel eens studenten zitten met een map, werkend aan een studieopdracht. Hoe mooi zou het zijn om op dit grasveld vaste zitplaatsen te creëren in de vorm van lange gemetselde banken met de mozaïeken hierin verwerkt, bijvoorbeeld in de rugleuningen. Zodoende blijven de mozaïeken op de plaats waar ze bedoeld zijn., namelijk in het hart van het middelbaar onderwijsgebied van Dongen, en toegankelijk voor alle Dongenaren.’*

Van de mogelijkheid om haar plan verder toe te lichten heeft zij geen gebruik gemaakt.

Overeenkomstig de financiële uitgangspunten heeft de Keuzecommissie haar plan doorgerekend en gewogen. De details zijn te vinden in Bijlage 4.¹¹

Conclusie: investering en herplaatsingskosten € 110.00 en een potentiële dekking van €100.000.

Met het oog op esthetiek zijn bij dit plan door de Keuzecommissie de volgende opmerkingen geplaatst:

- a) In deze setting blijven de twee mozaïeken door hun opstelling op het genoemde grasveld nauw met elkaar verbonden. Bovendien blijven zij gehandhaafd in de context waar zij thuishoren: in het hart van het middelbaar onderwijs in Dongen. Weliswaar wordt de klassieke opstelling (in de gevels) losgelaten, de twee mozaïeken blijven in hun geheel behouden. En er verandert ook niets aan de oorspronkelijke indeling.

⁸ Zie Bijlage 3 Lijst met criteria voor toetsing.

⁹ Voor details zie De Wazerweijen juni 2019, pagina 67.

¹⁰ Voor de voormalige Huishoudschool, het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo), verder aan te duiden met Gebouw B.

¹¹ Zie Bijlage 4 Financiële doorrekeningen voor herplaatsingsvoorstellen

- b) Het HBS-mozaïek blijft in zijn oorspronkelijke horizontale positionering gehandhaafd. Op het MMS-mozaïek is door de indiener niet verder ingegaan. Men zou hier de vrijheid kunnen nemen om de verticale positionering te veranderen naar een horizontale ligging. Om dit mozaïek te bekijken moet de bezoeker/ gebruiker het hoofd naar links of rechts buigen. Het kantelen van het oorspronkelijke werk is evenwel geen wezenlijk element van de ingediende suggestie. Derhalve is het even legitiem een verticale plaatsing voor te staan, met een zeer hoge rugleuning.
- c) In deze toepassing blijft naar het oordeel van de Keuzecommissie de belevingswaarde van de beide mozaïeken voldoende zo niet in verregaande mate behouden.
- d) Of deze manier om de mozaïeken te behouden op de lange termijn volledig te garanderen is, is moeilijk te bepalen. Weersbestendigheid en gebruiksslijtage dienen bij verdere uitwerking van deze opstelling door een vakkundige bekeken te worden.
- e) Of deze herbestemming voldoende hufterproof is, zal eveneens door professionals nog verder bekeken moeten worden. De Keuzecommissie wil hierbij de suggestie meegeven om de achterkant van de zitbankjes niet blanco te laten. Het lijkt ons een goed idee om er informatie over Marius de Leeuw, de mozaïeken en de geschiedenis van het Dongens onderwijs op aan te brengen. Of een door de leerlingen van het Cambreur College uitgewerkt toepasselijk patroon. De achterzijde leeg laten of blanco afwerken werkt het risico op vandalisme in de hand.

In het juni nummer 2019 van De Wazerweijen zijn twee impressies bijgevoegd voor een mogelijke uitwerking van de niet verder ingevulde suggestie van Janny Kalter. In beide gevallen is het horizontale HBS-mozaïek als uitgangspunt genomen. Op de bovenste illustratie heeft men de vrijheid genomen om het mozaïek in een gebogen vorm op te stellen en aan te vullen met losse overeenkomstige zitelementen. In de onderste illustratie wordt de oorspronkelijke strakke rechte structuur behouden. Eveneens met overeenkomstige losse zitelementen.

In beide voorbeelden heeft de illustrator de vrijheid genomen een deel van het mozaïek om te vouwen tot een dragend zitgedeelte. Hij had er ook voor kunnen kiezen om de oorspronkelijke structuur te handhaven (dus zonder de vouw) en de zitbanken op een korte, maar verantwoorde, afstand van de mozaïeken te plaatsen. Bij dit nog onvolledige plan blijft bij een verdere uitwerking de mogelijkheid bestaan om deze goede basisgedachte op een andere manier te detailleren en aan te vullen zodat de oorspronkelijke verschijningsvorm van het werk beter intact blijft.

In technisch en ruimtelijk opzicht heeft de commissie bij dit plan de volgende opmerkingen gemaakt:

- a) De transformatie tot zitbanken heeft voldoende potentie, maar vraagt nog aanvullende inspanningen. Technisch en ruimtelijk is dit plan haalbaar en uitvoerbaar.
- b) Het plan opteert als locatie het grasveld voor Gebouw B (vmbo-opleiding). Dit is een openbaar terrein en zou een goede mogelijkheid kunnen zijn. De verwachting is dat de gemeentelijke welstandscommissie hierover advies dient uit te brengen. Plaatsing op het voorterrein van het Cambreur College stuit vooralsnog op bezwaren van het schoolbestuur.
- c) Ook op technisch vlak is er een risico op eventueel vandalisme. In algemene zin zal er -zoals al boven aangegeven - door vakkundigen voldoende aandacht geschonken moeten worden aan de constructieve uitwerking en aan maatregelen om het behoud op langere termijn te verzekeren. Opgemerkt kan worden dat in de financiële toetsing is uitgegaan van een technisch uitvoerbaar basisontwerp waarbij met deze kanttekening rekening is gehouden.
- d) Bij de her- of verplaatsing van de mozaïeken is een omgevingsvergunning noodzakelijk.
- e) De plaatsing op het grasveld roept nog enkele vragen op. Hoe gaat verankering in de grond plaats vinden? Moet er onder en rond de zitbanken een verharding aangebracht worden?

Hoe gaan de twee banken ten opzichte van elkaar geplaatst worden? Moet er dan gedacht worden aan een bestrating of verharding waardoor er een soort van pleintje in het midden van het grasveld gevormd wordt? Mogelijke uitwerkingen, die nog op hun waarde en noodzakelijkheid getoetst moeten worden.

Plan 3 Mo-zie-ik¹² (plan - Rik Holierhoek)

De Keuzecommissie acht dit een duidelijk uitgewerkt plan dat door de indiener in de tweede fase nog verder werd uitgedetailleerd.

Rik Holierhoek lichtte in De Wazerweijen zijn plan als volgt toe: *'Ik ben opzoek gegaan naar een nieuwe bestemming voor de mozaïeken. Door de mozaïeken als een verhoging (bijvoorbeeld als banken) uit te voeren heb ik er een gebruiksfunctionaliteit aan toegevoegd. De werken zijn daardoor niet meer in één oogopslag te bekijken. Ik wil dit oplossen door de plaatsing van twee chaises longues en een mast met bovenin twee tactisch geplaatste spiegels, die de passant uitdagen om er plaats op te nemen. Al liggend kan men de werken dan alsnog in zijn geheel in één oogopslag aanschouwen. Aan de mast kan een bord gemonteerd worden met achtergrondinformatie over de kunstenaar, de kunstwerken en de bijzondere geschiedenis van het middelbaar onderwijs in de gemeente Dongen. Idealiter zouden de kunstwerken educatief ingezet kunnen worden. Zij zijn een verbeelding van de kijk op het onderwijs van vlak na de Tweede Wereldoorlog, de wederopbouwperiode. Een nieuw, derde mozaïek zou als tegenbeeld een modern, geëmancipeerd onderwijs kunnen verbeelden. Voor waarde is dat de werken zichtbaar zijn of bereikbaar zijn vanuit de lokalen van de vakken levensbeschouwing, maatschappijleer of geschiedenis. Maar feitelijk zijn de kunstwerken uitgevoerd als verhoging niet direct locatie gebonden. Uitgevoerd als één geheel kunnen zij ook geplaatst worden, op een plein, in een park of een ander groene omgeving. De mozaïeken zijn vrijwel overal harmonieus in op te nemen'.*

Rik Holierhoek heeft gebruik gemaakt van de mogelijkheid om zijn plan verder schriftelijk toe te lichten.

Overeenkomstig de financiële uitgangspunten van de commissie is het plan doorgerekend en gewogen. De details zijn te vinden in Bijlage 4.¹³ Financieel samengevat komt dit neer op: investering en herplaatsingskosten € 80.000 en een potentiële dekking van € 95.000.

Bij de esthetische kant van het plan van Rik Holierhoek zijn door de commissie de volgende opmerkingen geplaatst:

- a) Het bij elkaar blijven van de twee mozaïeken in de buurt van de schoolgebouwen van het Cambreur College¹⁴ wordt als zeer positief gewaardeerd.
- b) Door de mozaïeken liggend te plaatsen worden de afbeeldingen dichterbij gehaald en wordt de beleving directer. Zo wordt het aanschouwen of bekijken van de werken vergemakkelijkt. De spiegels boven de ligstoelen maken het mogelijk om de twee werken alsnog in hun geheel te bekijken. Het ontwerp heeft een speels effect en zal de jongeren en scholieren zeker aanspreken.

¹² Voor details zie de Wazerweijen, pagina 60.

¹³ Zie Bijlage 4 Financiële doorrekeningen voor herplaatsingsvoorstellen.

¹⁴ Het Gebouw B, de nieuwbouw aan de Schaepmanlaan en de nieuwbouw aan de Bolkensteeg.

- c) In esthetisch opzicht valt op te merken dat deze positionering erg afwijkt van de oorspronkelijke opzet. Dit moet als een minpunt beschouwd worden.
- d) De houdbaarheid van de werken in de vorm van deze banken roept nog vraagtekens op inzake duurzaamheid. Technische oplossingen zijn nodig om dit op een verantwoorde manier te borgen. Een idee is de liggende mozaïeken 's winters af te dekken om ze in de lente- en zomermaanden weer zichtbaar te maken. Dit heeft ook iets verrassends. Vragen over het onderhoud en de duurzaamheid van deze oplossing dienen nog onderzocht te worden. In die zin is dit plan dus nog niet helemaal af.

In technisch en ruimtelijk opzicht heeft de Keuzecommissie bij dit plan de volgende opmerkingen:

- a) In dit plan krijgen de mozaïeken een gebruiksfunctie als zitelementen. De structuur van de twee afzonderlijke mozaïeken blijft volledig intact. De bankgebruiker heeft weliswaar niet direct zicht op het geheel van elk mozaïek, maar met de toevoeging van spiegels wordt de beleving van en het bekijken van de mozaïeken als geheel mogelijk.
- b) De door Rik Holierhoek ideaal geachte locatie op het voorplein/ voorgebied van de school wordt door het bestuur van het Cambreur College niet wenselijk geacht. De Keuzecommissie ziet als een mogelijk alternatief het grasveld voor Gebouw B. Dit is openbare ruimte en met het oog op het bestemmingsplan lijkt het een goede optie.
- c) Bij de her- of verplaatsing van de mozaïeken is een omgevingsvergunning noodzakelijk.
- d) De verwachting is dat de gemeentelijke welstandscommissie advies dient uit te brengen bij realisatie van dit plan.
- e) Waarschijnlijk zijn er extra maatregelen nodig voor de bescherming van het oppervlak van de mozaïeken. Verder onderzoek naar bescherming in het algemeen en negatieve weersinvloeden met name in de herfst en de winter in het bijzonder, is nodig. Rik Holierhoek denkt aan beschermende luiken. Dit voorstel moet nog technisch uitgewerkt worden. De Keuzecommissie stelt voor de luiken aan de binnen- en buitenzijde te voorzien van afbeeldingen en teksten om het kunstwerk toe te lichten.
- f) Naar de mening van de Keuzecommissie kleven aan verhogingen/ banken geen onaanvaardbare risico's voor vandalisme. En de commissie ziet ook geen directe onveilige onderdelen waaraan de gebruikers zich zouden kunnen bezeren of verwonden.
- g) Dat de verbinding van locatie, school en thema in dit plan in stand gehouden wordt waardeert de Keuzecommissie als zeer positief. Op de locatie bij gebouw B blijft dit ontwerp goed in het zicht van de scholieren en passanten. Door deze oplossing als banken worden de leerlingen nadrukkelijk betrokken bij het verleden van hun eigen school.

Het merendeel van de Keuzecommissie is van mening dat ondanks de toepassing van de kunstwerken in een andere vorm, de monumentale waarde behouden blijft. De mozaïeken blijven bij elkaar en worden als zodanig niet aangetast. De nieuwe toepassing van het kunstwerk wijzigt wel de oorspronkelijke beleving. Dit kan negatief worden ervaren. Daar tegenover staat dat de aanpassingen omkeerbaar zijn en de kunstwerken weer in hun oorspronkelijke staat gebracht kunnen worden. Het is een plan met veel potentie en ook uitvoerbaar. Op onderdelen zullen nog verdere precisering en detaillering nodig zijn.

Wand Cammeleur¹⁵ (suggesties- Kees Kannegieter, Henk Michielse)

Los van elkaar dienden deze twee plannenmakers grotendeels dezelfde suggestie in. Beiden hebben in een later stadium ook gebruik gemaakt van de mogelijkheid om hun plannen verder toe te lichten.

Kees Kannegieter verwoordde het zo: *‘En wat te denken van de ‘dode’ achterkant/wand van het Cammeleurgebouw¹⁶, in de halfronde siertuin van het park, gezien vanuit Park Vredeoord? Door de vrijstaande plaatsing in een stalen frame wordt de aantrekkelijkheid van het park vergroot, wordt het kunstwerk een publiekstrekker temeer daar de Cammeleur veel bezoekers heeft. Als de herplaatsing meegenomen wordt in de opknapbeurt van het Wilhelminaplein wordt deze financieel een reële optie. Er zou een voetpad langs moeten lopen met zitbanken en verlichting, zodat de werken van dichtbij bekeken kunnen worden en als verantwoord, eventueel zelfs aangeraakt. Hiermee zal de aantrekkelijkheid van het Park nog veel groter worden, zeker met het oog op de vele oud-leerlingen van het onderwijs in Dongen. In het kader van centrumverbetering lijkt mij deze oplossing zeer welkom. Voor bezoekers van de Cammeleur als publiekstrekker met al zijn verenigingen en bibliotheek zal het een extra trekpleister zijn.’*

Henk Michielse woont in een appartementencomplex dicht bij de Cammeleur.¹⁷ Mondeling en in een toelichtend schrijven heeft hij zijn plan zo onder woorden gebracht: *‘Door bezuinigingsmaatregelen bij de bouw zijn de muren van de Cammeleur kaal en daardoor lelijk. Het zou een verfraaiing van het gebouw en het uitzicht voor omwonenden zijn, als de mozaïeken tegen deze muren worden herplaatst. Meer algemeen betekent het een verfraaiing van het centrum van Dongen. De herplaatsing is te realiseren tegen relatief lage kosten. In één muur zit een raam waarboven een mozaïek dan herplaatst moet worden. De mozaïeken hoeven niet door het publiek aangeraakt te kunnen worden: dat is in de huidige situatie ook niet het geval. Bovendien zouden ze bij lagere plaatsing ten prooi kunnen vallen aan graffiti. Henk sluit zijn argumentatie af met de constatering dat zijn voorstel een pragmatische oplossing is: het is de combinatie van kunstwerken die voorhanden zijn en waarvoor een herbestemming gezocht wordt en een herbestemmingslocatie - de lelijke kale muren van de Cammeleur- waardoor deze een verfraaiing ondergaan. En, niet onbelangrijk, de kosten zijn relatief laag.’*

Overeenkomstig de financiële uitgangspunten van de Keuzecommissie hebben we het plan doorgerekend en gewogen. De details zijn te vinden in de Bijlage 4.¹⁸

Conclusie: investering en herplaatsingskosten € 70.000 en een potentiële dekking van € 80.000.

Als wordt uitgegaan van een volledig vrijstaande opstelling voor het gebouw, zoals Kannegieter ook als mogelijke optie voorstelt, bedraagt de investering € 110.000 en een potentiële dekking van € 100.000.

¹⁵ Voor details zie De Wazerweijen, pagina 63.

¹⁶ De Cammeleur is het sociaal-cultureel ontmoetingscentrum in Dongen, dat in 2018 gereed kwam.

¹⁷ Zijn suggestie werd per ongeluk niet opgenomen in het themanummer van De Wazerweijen over de mozaïeken, vandaar de schriftelijke en mondelinge toelichting.

¹⁸ Zie bijlage 4 Financiële doorrekeningen voor herplaatsingsvoorstellen.

Esthetisch gezien heeft de Keuzecommissie de volgende opmerkingen:

- a) Het herplaatsen van de twee kunstwerken tegen een geschikte gevel heeft onze sterke voorkeur. Of de mozaïeken geïntegreerd worden in het bestaande metselwerk dan wel in een constructie voor de muur geplaatst worden, is een technische uitwerking. De werken blijven onaangetast. De oorspronkelijke structuur en opstellingen (horizontaal en verticaal) kunnen intact blijven en dit blijft heel dicht bij het oorspronkelijke ontwerp van kunstenaar Marius de Leeuw.
- b) Het voordeel van herplaatsen aan of tegen een gevel is volgens de Keuzecommissie dat de twee werken bij elkaar blijven, elkaar versterken en het tijdsbeeld van de wederopbouw en het wereldbeeld van toen helder weergeven.
- c) Naar de mening van de Keuzecommissie is de Cammeleur in naam en in functie (bibliotheek, theater/film, educatieve cursussen en vergaderlocatie voor diverse culturele verenigingen) verwant aan het Cambreur College. Inpassing van de mozaïeken in een gevel of als losse elementen voor of tegen de gevel van De Cammeleur heeft dan ook de voorkeur van genoemde Keuzecommissie.

In technische en ruimtelijke zin heeft de Keuzecommissie bij dit plan de volgende opmerkingen:

- a) Het gebouw van de Cammeleur is publiek eigendom dus om dit plan te verwezenlijken zal medewerking van de eigenaar nodig zijn.
- b) Mocht plaatsing in de muur niet mogelijk of gewenst zijn dan is er de optie van een 'stand-alone'-constructie, waarbij de mozaïeken op een minimale afstand van de buitenmuur aan de parkzijde worden geplaatst.
- c) Voor deze optie is een omgevingsvergunning noodzakelijk. De verwachting is dat de gemeentelijke welstandscommissie advies dient uit te brengen bij realisatie van dit plan. De recente herinrichting van het groene hart in het centrum van Dongen (de samenvoeging van Park Vredeoord en Wilhelminaplein) biedt mogelijkheden voor dit plan. Het gebied heeft nadrukkelijker dan voorheen de functie van een evenementenlocatie, waardoor de herplaatsing van de mozaïeken op welke wijze dan ook, een meerwaarde kan betekenen. Of zoals Henk Michielse en Kees Kannegieter het verwoordden: *'Op deze plek is de herinrichting van het groengebied kwalitatief nog niet goed genoeg afgerond!'* De plaatsing van de kunstwerken in deze hoek kan een grote toegevoegde waarde geven. De blinde muur gaat voortaan verscholen achter een belangrijk (kunst-) historisch monument uit het Dongens erfgoed. Verdere ontsluiting van het park met een wandelpad langs de mozaïeken kan de attractieve waarde van het unieke Dongense groene hart in alle opzichten versterken.
- d) De realisatie van de optie van Kannegieter-Michielse dient uiteraard een verfijningsslag te krijgen.

Hoofdstuk 3 De voorkeursvolgorde van de Keuzecommissie

In het vorige hoofdstuk zijn de drie plannen besproken die na stemming als beste optie uit de bus kwamen. Als we nog wat verder inzoomen op deze drie plannen dan wordt nog duidelijker waarom ze de voorkeur van de commissie genieten.

Niet onbelangrijk is dat juist deze drie plannen financieel het meest kansrijk zijn, wanneer de kunstwerken worden verplaatst.¹⁹ Zowel de geschatte investeringen als potentiële dekking geven de indicatie tenminste in evenwicht te zijn. Bovendien is de potentiële dekking gebaseerd op een diversiteit aan mogelijkheden (risicospreiding).²⁰

De voorkeur van de commissie gaat uit naar het idee om de mozaïeken in een solitaire opstelling te plaatsen vóór de blinde muur aan de achterkant van het gebouw van de Cammeleur. Dit is het idee dat is ingediend door Kees Kannegieter en Henk Michielse. Omwonenden ervaren de huidige achterwand van dit gebouw als dood, saai en onooglijk. Of anders verwoord, zij vinden dat het herinrichtingsplan van Park Vredeoord en Wilhelminaplein op dit onderdeel nog niet is voltooid. Zij betreuren deze ommissie des te meer, omdat dit heringerichte groene centrumgebied in tal van opzichten het nieuwe sociale, culturele en recreatieve hart van Dongen is geworden. Een sociale ontmoetingsplaats voor passanten en winkelend publiek, een recreatief evenemententerrein voor kermissen, zomerspelen, muziek- en theaterfestivals et cetera, het nieuwe culturele hart met in het gebouw van de Cammeleur de bibliotheek, het theater en ruimte voor tal van culturele verenigingen en activiteiten, die het hele jaar door, zeven dagen per week een constante stroom van bezoekers naar deze locatie trekken. En dit alles maakt dat het park en plein een uitgelezen locatie zijn om de unieke kunstwerken van Marius de Leeuw te laten zien. Op geheel eigen wijze brengen deze twee werken de eigen, bijzondere en unieke onderwijsgeschiedenis van Dongen in herinnering. Onderwijsvoorzieningen, waarop Dongen altijd trots is geweest en die nog steeds op een kwalitatief hoog niveau staan. Onderwijs ook als bron voor cultuur en daarmee tevens aan de basis van wat zich op deze locatie afspeelt.

Als waardevolle alternatieven gelden het plan van Holierhoek en van Kalter. Zij worden zonder volgorde in voorkeur hierna behandeld. Het creatieve plan Holierhoek is voor de commissie een plan van een heel andere orde en betekenis omdat de beide mozaïeken een nieuwe bestemming en functionaliteit krijgen in de omgeving van de school (bij voorkeur op het grasveld bij gebouw B). Zo krijgen de mozaïeken een gebruiks- en verblijfsfunctie voor de leerlingen van het Cambreur College en willekeurige passanten. De chaises longues met spiegels maken het mogelijk de afbeeldingen van de mozaïeken toch in één oogopslag te bekijken en te bestuderen.

Voor de Keuzecommissie bieden de mozaïeken een educatieve mogelijkheid: zij zijn een verbeelding van de kijk op het onderwijs en de maatschappij van vlak na de Tweede Wereldoorlog. Voor het versterken van de identiteit van de school en het ontwikkelen van een zekere mate van historisch besef is deze moderne en aansprekende vorm van “hergebruik” een uitgelezen kans. De mozaïeken kunnen door hun themakeuze en vormtaal ook worden gebruikt als aanschouwelijk lesmateriaal

¹⁹ Het handhaven ter plaatse is als nuloptie meegenomen aangezien bij niet verplaatsen de werken er vrijwel geen kosten behoeven te worden gemaakt voor duurzaam behoud.

²⁰ Zie Hoofdstuk 3 voor de kosten en opbrengsten.

binnen het huidige onderwijs tijdens lessen geschiedenis en maatschappijleer. Juist de instandhouding van de verbinding van locatie, school en thema wordt door de Keuzecommissie als zeer positief gewaardeerd. Daarnaast blijft de monumentale waarde volledig intact. Alle reden om aan dit ontwerpplan de tweede voorkeursplaats toe te kennen.

Het tweede alternatief is een enigszins vergelijkbare suggestie van Janny Kalter. De mozaïeken worden getransformeerd tot zitbanken en verblijfsmeubilair in de directe omgeving van de school en niet alleen voor de eigen leerlingen, maar ook toegankelijk voor alle Dongenaren. Het is een goed idee, dat door de indiener niet verder is uitgewerkt. De Keuzecommissie benadrukt dat met een gedegen uitwerking en aanvullingen dit plan veel potentie heeft.

Hoofdstuk 4 Overige ingediende plannen en suggesties

De dank is groot aan al diegenen die met hun plan hebben bijgedragen aan het nadenken over de toekomst van de mozaïeken. Onze commissie realiseert zich heel goed dat daar belangeloos en vanuit de wens om de mozaïeken te behouden heel veel tijd in is gestoken. Zonder al deze ideeën was het voor de Keuzecommissie niet mogelijk geweest om tot een gedragen voorstel voor een aantal voorkeursvarianten te komen.

Zoals al eerder in dit rapport aangegeven zijn alle plannen en suggesties op dezelfde merites beoordeeld. Langs de meetlat van de financiële haalbaarheid, de esthetische verantwoording en de technische en ruimtelijke mogelijkheden. Na de stemming over alle voorstellen bleek dat de drie hierboven besproken plannen op alle onderdelen als beste uit de bus kwamen en dus de voorkeur genieten. De Keuzecommissie brengt in de navolgende rapportage geen rangorde in de overige plannen aan maar doet hier wel verslag van de bespreking op de drie ijkpunten. Deze overige plannen en suggesties zijn vanwege hun overeenkomsten, onder te verdelen in een paar subgroepen. We hanteren de volgende driedeling: a. Overige losse plannen en suggesties. b. Solitaire opstellingen en c. Herplaatsing in, op of dicht tegen een gevel.

De nummers van de plannen en suggesties in onderstaande teksten sluiten aan bij de bijlages en de opsomming in De Wazerweijen

a. Overige losse plannen en suggesties

Panelen naar de toekomst²¹ (plan - Piet Willemse)

De muren met de mozaïeken (het verleden) worden op de locatie voor de school in een trechtersvorm tegenover elkaar geplaatst. Aan weerszijde worden in een coulissen-opstelling nieuwe wanden toegevoegd, waarop met lasers informatie wordt geprojecteerd (het heden). Op de derde wanden aan weerszijde wordt de toekomst verbeeld. In het hart van de trechter/coulissen-opstelling, die beide in water gedacht zijn, is er voortdurend zicht op de nieuwbouw van de school. De leerlingen van het Cambreur College lopen via het verleden naar het heden op weg naar de toekomst na het afronden van hun middelbare schoolopleiding.

In de kern is dit een sympathiek en verbindend plan tussen verleden, heden en toekomst. De Keuzecommissie heeft waardering voor de vrijheid van denken en beoordeelt het als een zeer ambitieus plan, dat ontworpen is voor het voorterrein van het Cambreur College. Zoals van tevoren bekend wordt dit nadrukkelijk als onwenselijk gezien door het schoolbestuur. Het grote ruimtebeslag dat deze opstelling vraagt en het feit dat er bij het stilstaande water van de 'waterpartijen' mogelijk gezondheidsrisico's kunnen ontstaan, zijn verdere belemmeringen. De schermen met laserprojecties zijn niet alleen kwetsbaar en waarschijnlijk ook niet op alle weertypen berekend. Bovendien wordt het geheel van panelen te gigantisch en te overheersend in een verder groene omgeving. Het ontwerp is – alleen al kijkend naar de waterpartijen en de laserprojecties - zeer kostbaar om uit te voeren en wordt derhalve financieel niet haalbaar geacht.

²¹ Voor details zie De Wazerweijen, pagina 60.

De Marius de Leeuw-connectie²² (plan - Carin van Dongen)

Carin van Dongen uit Utrecht verwoordt haar plan als volgt: ‘Het maken van een mozaïek van dit hoge kwaliteitsniveau is in de huidige tijd onbetaalbaar, niet alleen in kosten, maar ook in tijd. Net als al het andere werk van De Leeuw is ook dit werk te bijzonder om te laten verdwijnen uit de openbare ruimte. Zijn vormtaal van toen beleeft sinds een aantal jaren een heropleving in onze tijd. Dat maakt deze ‘oude’ mozaïeken weer actueel en up-to-date. Bij herbestemming kan het kunstwerk ‘vermaakt’ worden tot een kunstwerk, waarvan de zeggingskracht beter zichtbaar wordt en voor een breder publiek (dan het Dongense) toegankelijk gemaakt wordt.

Wat in de huidige, nog oorspronkelijke opstelling in de vlakke wanden, opvalt, is de zwaarheid van het geheel. Door het te verplaatsen/ los te maken van de wanden, zal het die zwaarheid verliezen. Daarom is een houder voor de gestapelde mozaïekblokken noodzakelijk. Dit toegevoegde frame zou uitgevoerd kunnen worden in dezelfde vormtaal als de mozaïeken. Het frame zou uit baksteen opgemetseld kunnen worden of opgebouwd uit metaalwerk. De nu nog lege achterkant zou benut kunnen worden voor infopanelen van goede kwaliteit, met uitleg over de achtergronden van het werk. Dongenaren zouden deel kunnen nemen aan de totstandkoming door crowdfunding, door onderdelen in Dongen of de regio te laten vervaardigen, of door letterlijk een steen of metaalconstructie bij te dragen. Voor plaatsing zie ik een parkachtige omgeving weggelegd.’

De Keuzecommissie vindt het ontwerp van hoge kwaliteit maar ziet tegelijk ook een aantal bezwaren. In het ontwerp blijven de kunstwerken wel intact, maar worden ze nogal uitgebreid met eigentijdse elementen waardoor zij van karakter veranderen. De vraag is of dit esthetisch wenselijk is en er sprake is van een toegevoegde waarde. Er zijn ook vragen of met deze toevoegingen de sfeer en uitdrukingskracht van de wederopbouwperiode voldoende behouden blijft.

Ook vraagt dit plan om een fors ruimtebeslag. Tevens dienen vragen omtrent de stabiliteit van de constructie (metaal of baksteen) nog uitgewerkt te worden. Hoewel de indiener zelf geen locatie noemt, ziet de Keuzecommissie plaatsing in de openbare ruimte voor Gebouw B van het Cambreur College als een mogelijkheid. Hiervoor is een omgevingsvergunning nodig en een advies van de Commissie Welstand. Ook het risico op vandalisme is een aandachtspunt. De Keuzecommissie heeft geoordeeld dat dit ontwerp financieel niet haalbaar is op grond van de door de indiener aangeleverde kostenramingen voor varianten in staal, baksteen en beton.

Dynamisch Mozaïek²³ (plan - Roger Hamelinck)

Met de volgende woorden licht de bedenker zijn ontwerp toe: ‘De kunstwerken zijn in hun huidige vorm en locatie een mix van onderwijs, creativiteit en (maak)techniek. Deze elementen wil ik benutten in mijn ontwerp. In mijn ontwerp stel ik mij de panelen voor als “uitgenomen uit de muur”, los, “de zwaartekracht ontkennend”, zwevend in de ruimte. Ieder paneel kan daarbij individueel (of met enkele gegroepeerd) verticaal roteren om zijn as. Of nog een stap verder “uit zijn vlak ‘komen. De snelheid en richting, waarmee de ‘tegels’ roteren en transleren is misschien verschillend, maar van tijd tot tijd komt alles samen en vormt zich het oorspronkelijke volledige beeld. De beweging, die het werk gaat krijgen, kan aansluiten op de duurzaamheid van het werk, door inzet van wind en zonne-energie. De mozaïeken zijn van duurzaam materiaal, dat nog eeuwen meegaat’. En: ‘Benut de (lokale) maakindustrie om samen met het onderwijs (middelbaar onderwijs, voortgezet kunst- en techniekonderwijs en het vervolgonderwijs, Avans, Fontys, etc.) om de realisatie te verwezenlijken.’

²² Voor details zie De Wazerweijen, pagina 56.

²³ Voor details zie De Wazerweijen, pagina 58.

De Keuzecommissie heeft veel bewondering voor dit creatieve ontwerp maar er zijn ook veel constructieve uitdagingen en hoge kosten aan de uitvoering verbonden. Beide worden wel als oplosbaar gezien. En er is ook een realistische kostenschatting aangeleverd. Realisatie wordt echter alleen financieel en technisch haalbaar wanneer er inderdaad zoals indiener ook betoogt, een breed gedragen samenwerkingsverband tot stand kan worden gebracht tussen het Cambreur College, het vervolgonderwijs en het bedrijfsleven. Deze uitdaging wordt als te groot ervaren. Hierdoor wordt de haalbaarheid van dit plan sterk betwijfeld. Hoewel de indiener geen locatie heeft aangegeven, ziet de commissie eventuele mogelijkheden voor Gebouw B. In dat geval is een omgevingsvergunning noodzakelijk en advies van de Commissie Welstand. De open structuur en de draaiende delen kunnen veiligheidsproblemen op leveren. De nieuw gemaakte kunstobjecten zijn in hoge mate vandalisme gevoelig. De Keuzecommissie stelt ook vast dat de mozaïeken hun oorspronkelijke uitdrukingskracht, dat statisch en tweedimensionaal is, volledig verliezen.

In situ staand en liggend²⁴ (suggestie - Harry Boudewijns)

Boudewijns *'ziet een nieuwe toepassing door de oude gevel van het HBS-mozaïek te laten staan, het MMS-mozaïek als bestrating in te voegen en achter de HBS-mozaïek een trap te plaatsen, waardoor een uitkijkpunt ontstaat om van boven af op de bestrating te kunnen kijken.'*

De indiener heeft er echter geen rekening mee gehouden dat behoud in situ van een van de twee mozaïeken door het schoolbestuur als zeer onwenselijk wordt beschouwd. Ook heeft hij geen alternatieve locatie aangegeven. Een extra aandachtspunt bij dit idee is de veiligheid van de gebruikers. Onduidelijk is ook hoe het liggende werk beschermd moet gaan worden tegen beschadigingen en weersinvloeden. Het eventueel aanbrengen van een bescherm laag zal ten koste gaan van de zichtbaarheid. Door het belopen zal de toplaag van de steentjes mogelijk ook aangetast worden. De Keuzecommissie schat de kosten voor realisatie door de toe te voegen trap en het op duurzame wijze aanbrengen van een mozaïek in de bestrating hoog in maar heeft door gebrek aan (aangeleverde) gegevens geen goede raming kunnen opstellen.

Liggend²⁵ (suggesties - Sandra Baeten & Peter Reitsma)

Beide indieners komen met een soortgelijk plan als het hier bovenstaande. Hun suggestie is om de mozaïeken horizontaal te herplaatsen in bijvoorbeeld een vloer of een plein. Deze plannen opteren voor een liggende herplaatsing in de school of op het schoolterrein. De optie in de nieuwe school is uitgesloten omdat dit niet binnen de randvoorwaarden past. Voor het overige kan naar bovenstaande argumentatie verwezen worden.

Nieuwe kunst door de leerlingen²⁶ (suggestie - Victor Benckhuijsen)

Deze indiener *'ziet mogelijkheden om de liggende mozaïeken (in of bij de school) uit te breiden met nieuwe tegels, die onder zijn leiding vormgegeven worden door nieuwe generaties leerlingen.'*

De Keuzecommissie heeft dit plan aangehoord en gelezen en vervolgens vastgesteld dat het geen uitvoering geeft aan de vraag. Er is geen rekening gehouden met het verdwijnen van de mozaïeken op de oorspronkelijke locatie. Door de indiener is ook geen alternatieve locatie aangegeven. Als de

²⁴ Voor details zie De Wazerweijen, pagina 53.

²⁵ Voor details zie De Wazerweijen, pagina 66.

²⁶ Voor details zie De Wazerweijen, pagina 66.

panelen van de mozaïeken buiten in de bestrating of binnen in een vloer gelegd worden is een hoog standpunt nodig om het geheel te overzien. Bovendien moet het werk beschermd worden tegen beschadigingen en weersinvloeden. Zo'n bescherm laag gaat waarschijnlijk ten koste van de zichtbaarheid. Gevreesd wordt bovendien dat de steentjes van de toplaag door het belopen aangetast zullen worden. Omdat de suggestie van de indiener veraf staat van de vraagstelling is geen financiële raming opgesteld.

Nabij of in de raadzaal van het gemeentehuis van Dongen²⁷ (suggestie - Jan Dosker)

Indiener doet de suggestie om de mozaïeken nabij of in de raadzaal van het gemeentehuis van Dongen te plaatsen. De Keuzecommissie wijst er op dat de locatie – in het gemeentehuis - instemming van de gemeente Dongen vereist. Nader onderzoek ter plaatste wees uit dat de twee mozaïeken te groot zijn om op voorgestelde locatie een plek te krijgen. Daarbij is het zeer de vraag of de werken esthetisch wel bij dit gebouw passen. Derhalve is er geen financiële doorrekening van dit plan uitgevoerd.

Het zoeken en inrichten van een vergeetplek²⁸ (suggestie - Adriaan Seelen)

Indiener doet het idee aan de hand om een vergeetplek in te richten voor wederopbouwkunst, omdat veel kunstwerken uit die tijd, evenals de gebouwen waaraan ze verbonden zijn, dreigen te verdwijnen en de toekomstwaarde niet altijd even duidelijk is. Een goed vormgegeven vergeetplek kan de levensduur van een kunstwerk nog wat rekken om aldus te ontdekken of het inderdaad eeuwigheidswaarde heeft.

Duurzame (her)plaatsing van de kunstwerken behoort tot de opdracht van de commissie. Om die reden is een vergeetplek niet verder onderzocht.

²⁷ Voor details zie De Wazerweijen, pagina 65.

²⁸ Voor details zie De Wazerweijen, pagina 62.

b. Solitaire opstellingen

Parkomgevingen²⁹ (suggesties - Lenny van Vugt)

Alle locaties die worden voorgesteld - Park Vredeoord, Park Broeders, Kloostertuin Franciscanessen en Ruïne bij Oude Kerk – zijn allemaal privaat terrein, met uitzondering van de Cammeleur en Park Vredeoord, die gemeentelijk eigendom zijn. Door mogelijke toekomstige ontwikkelingen op laatstgenoemde locaties is eventuele plaatsing van de mozaïeken onzeker. De indiener heeft de specifieke posities op de genoemde locaties niet nauwkeurig aangegeven. Wel vindt de Keuzecommissie dat de kunstwerken vanwege het sterke historische verband tussen de zusters Franciscanessen en het onderwijs (c.q. Cambreur College) goed zouden passen in de kloostertuin van de huidige zorginstelling. Er is echter een gemeentelijke gebiedsvisie in ontwikkeling, waardoor deze plek op dit moment vooralsnog geen haalbare kaart lijkt.

De ruïne van de Oude Kerk valt af. Dit is een rijksmonument, wat het lastig maakt om met een nieuwe invulling te komen. Bovendien is er maar beperkte ruimte rond de kerk. Daarnaast vindt de Keuzecommissie dat de werken niet echt goed passen bij dit rijksmonument: er is geen duidelijke link tussen mozaïeken en de kerk. Bovendien zijn deze totaal verschillende (kunst)historische objecten in esthetisch opzicht niet of nauwelijks met elkaar combineren.

Ook bij deze suggesties voor herplaatsing geldt dat een omgevingsvergunning vereist is.

Deze herplaatsingsopties scoren wel positief wat betreft de financiële haalbaarheid, zoals solitaire herplaatsingen van de mozaïeken met een staalconstructie als drager.

Biezenplein en Steenstraat³⁰ (suggesties - Kees Kannengieter)

Voorgesteld wordt om de kunstwerken te plaatsen op het Biezenplein (hoek Hoge Ham en Biezen) of bij Montens aan de Steenstraat, beide openbare ruimtes, wat meer mogelijkheid biedt gezien het gemeentelijke bestemmingsplan. Wel zullen er ontheffingen aangevraagd moeten worden en een omgevingsvergunning. Ook zal advies van de welstandscommissie nodig zijn. De Keuzecommissie merkt op dat beide plekken vandalismegevoelig zijn, maar ziet geen probleem wat betreft de veiligheid.

Voor het Biezenplein bestaan inmiddels al andere gemeentelijke plannen en is herontwikkeling in voorbereiding. Bovendien ziet het er naar uit dat de werken gezien de afmetingen niet echt op deze plek passen en niet samengaan met de beoogde herontwikkeling.

Uitvoering van het plan bij de Montens / Steenstraat locatie is mogelijk, maar vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid bij een steeds drukker wordende verkeerssituatie (aansluiting N 632) heeft deze optie zeker niet de voorkeur. Bovendien heeft deze plek totaal geen relatie met het Dongense onderwijs.

Deze herplaatsingsopties scoren wel positief wat betreft de financiële haalbaarheid zoals bij solitaire herplaatsingen van de mozaïeken met een staalconstructie als drager.

Kruising Middellaan – Westerlaan of Middenberm Middellaan³¹ (suggesties - Harry Boudewijns)

Bij plaatsing van de mozaïeken op de kruising of op de middenberm van de Middellaan moet er rekening mee gehouden worden dat het allebei openbare ruimten zijn, waarvoor een ontheffing aangevraagd moet worden. Omdat op de rotonde onlangs een zonnewijzer is geplaatst, valt deze

²⁹ Voor details zie De Wazerweijen, pagina 63.

³⁰ Voor details zie De Wazerweijen, pagina 64.

³¹ Voor details zie De Wazerweijen, pagina 64.

locatie af. Plaatsing op de middenberm zou kunnen, maar daarbij moet goed worden doordacht naar welke zijde de voorkant wijst en wat er nog aan de achterkant qua toelichting van het werk en de kunstenaar mogelijk is. Maar omdat op deze plek druk autoverkeer voorbijraast is het de vraag of deze locatie wel geschikt is.

Deze herplaatsingsopties scoren wel positief wat betreft de financiële haalbaarheid zoals bij solitaire herplaatsingen van de mozaïeken met een staalconstructie als drager.

c. Herplaatsing in, op of dicht tegen een gevel

Herplaatsing dicht op of tegen een gevel van de nieuwbouw bij het Klooster Bolkensteeg³² (suggestie - Coby Tabeling)

Voorgesteld wordt de plaatsing dicht op of tegen de gevel van de nieuwe Kloostervleugel van de Franciscanessen als nieuwe locatie voor de mozaïeken. Het betreft een private locatie, waarvoor toestemming van de zusters (en andere eventuele betrokkenen) nodig is. De kunstwerken passen zeker op de muren, maar er zal dan gebruik gemaakt moeten worden van meerdere gevels en het is de vraag of dat wenselijk is. Geen van de andere buitenmuren van de nieuwbouw is geschikt om beide mozaïeken te plaatsen.

De Keuzecommissie vindt deze locatie één van de mooiste gezien het historische verband tussen de religieuzen en het Dongense middelbaar onderwijs. Maar naar het zich laat aanzien zitten er ruimtelijk zeer veel haken en ogen aan dit plan.

Qua financiële haalbaarheid scoort een herplaatsing op een bestaande gevel zeer goed.

Handhaven in situ of als geheel verplaatsen³³ (suggestie - Leo Hamelinck)

De indiener heeft zijn plan geïntroduceerd met de volgende gedachte: *‘Een school is een leercentrum, niet alleen intellectueel, maar ook fysiek en sociaal. Herschik de muren in een gezellige parkachtige omgeving met allerlei culturele en recreatieve voorzieningen. Het liefst op de scheiding van het openbare leven en het schoolgebeuren: een ontmoetingsplek voor de rustige en voor de avontuurlijke leerling, die van een uitdaging houdt. De plek waar scholieren na school, in de opmaat naar huis, elkaar ontmoeten, met elkaar spelen en uitrusten.’*

De indiener kiest weloordacht voor behoud van de huidige muren, want: *‘de maatvoering van de huidige muren is voor Marius de Leeuw het uitgangspunt van zijn ontwerp geweest. Een goede reden om deze muren met de kunstwerken in hun geheel te behouden.’*

Behoud of plaatsing op het voorterrein van het Cambreur College wordt door de school niet wenselijk geacht. Bovendien is de verdere constructieve uitwerking niet genoeg gedetailleerd. Hoe wordt de stabiliteit van de mozaïeken gewaarborgd. Wat gebeurt er met de achterzijde van de werken?

De indiener heeft de mogelijkheid genoemd om de huidige muren met mozaïeken en al op te pakken en te verplaatsen. In dat geval ziet de Keuzecommissie als mogelijke locatie de plaatsing voor Gebouw B. Financieel is dit voorstel echter niet uitgewerkt waardoor er geen beeld is van de kosten van een dergelijke operatie. Het vermoeden bestaat dat dit plan nagenoeg onbetaalbaar is.

³² Voor details zie De Wazerweijen, pagina 65.

³³ Voor details zie De Wazerweijen, pagina 67.

Bijlage 1 Het chronologische verloop van de diverse stappen en besluiten

2018	De WMK schrijft een waardestelling, informeert het schoolbestuur over de waarde van de mozaïeken, roept op tot behoud en heeft een gesprek met de afdeling erfgoed van de gemeente Dongen. Door de Heemkundekring wordt ook op de behoudswaarde gewezen gedurende het planvormingsproces rond de nieuwbouw. Keuze voor herplaatsing in relatie tot de nieuwbouw vindt geen draagvlak bij het schoolbestuur. Er moet een andere oplossing komen. De gemeente geeft aan geen financiën te hebben om behoud te garanderen.
15 jan 2019	Aanbod voor overname van de mozaïeken door het Cambreur College aan de Heemkundekring. Hierop volgen gesprekken van de Heemkundekring en de WMK met zowel het Cambreur College als de wethouder om het aanbod voor overname helder te krijgen en ruimte te vragen voor nader onderzoek naar kansen op behoud.
maart 2019	Na het overleg tussen het schoolbestuur en B & W ontstaan heldere randvoorwaarden waarbinnen door de Heemkundekring kan worden gezocht naar oplossingen voor behoud.
11 maart	Start campagne door de Heemkundekring en de WMK om ideeën en plannen op te halen bij de Dongense bevolking en andere geïnteresseerden voor een duurzaam behoud en tegelijk voorzichtige start fondswerving (o.a. bij het bedrijfsleven). Consultatieronde gemeenteraadsfracties.
3 juli 2019	Power pointpresentaties door de Heemkundekring en de WMK over de geschiedenis en het belang van de mozaïeken en hun maker Marius de Leeuw. Presentatie plannen en suggesties aan het school- en gemeentebestuur en de bevolking in de aula van het Cambreur College. Aanbieden van het themanummer kwartaalblad De Wazerweijen gewijd aan de mozaïeken van Marius de Leeuw. Voorstel door de Heemkundekring om een Keuzecommissie op te richten om te komen tot een selectie op haalbaarheid van de ingediende plannen. In de commissie nemen de direct belanghebbenden deel om tot een breed gedragen selectie te komen. De commissie krijgt een onafhankelijk voorzitter. Voorstel wordt overgenomen door het college van B & W en door het schoolbestuur.
23 okt	Oprichting van de Keuzecommissie.
13 nov	De Keuzecommissie organiseert een avond voor alle geïnteresseerden. Een aantal indieners van plannen en suggesties licht hun idee toe. Start onderzoek en beoordeling van alle ingediende plannen op deelaspecten: esthetisch, ruimtelijk-technisch en financieel.
29 jan 2020	Aanvang besluitvorming binnen commissie; 1ste deelselectie van haalbare plannen.
Februari	2de deelselectie van de plannen en finale selectie plan(nen).
April/ Mei	Schrijven van de eindrapportage, informeren van de indieners.
Juni	Aanbieden van de eindrapportage aan de gemeente en het schoolbestuur.

Bijlage 2 Samenstelling van de Keuzecommissie

1. Heemkundekring De Heerlyckheit Dongen: Ranko Hamelinck en Hans Sprangers
2. Werkgroep Monumentale Kunst, Bond Heemschut: Johanna Jacobs en Gerard van den Berg
3. Cambreur College: Helga van der Weele-Weghs (directie) en Cor Willemse
4. Cambreur College: Jesse Bogaerts (leerling)
5. Erfgenamen familie Marius de Leeuw: Mevrouw Maria Rijntjes- de Leeuw en Marius Rijntjes
6. Gemeente Dongen: Harrie van der Moolen en John Schellekens
7. Bedrijfsleven Dongen: Joop van der Holst
8. Onafhankelijk voorzitter: Patricia Brunklaus

De nummers 1 t/m 6 hebben per vertegenwoordiging één stem. Er is dus op ieder besproken plan /of elke suggestie zesmaal gestemd.

Bijlage 3 Lijst met toetsingscriteria

Esthetische criteria

1. Blijven de mozaïeken bij elkaar?
2. Blijven de mozaïeken in de buurt van onderwijs- of culturele instelling?
3. Blijven de mozaïeken intact?
4. Past herplaatsing in de omgeving?
5. Heeft de nieuwe bestemming veel belevingswaarde?
6. Wat is de houdbaarheid of duurzaamheid op de lange termijn en is het ontwerp hufterproof?
7. Hoe ziet de afwerking van de achterkant eruit?
8. Hoe is het gesteld met de zichtbaarheid in zijn geheel?

Ruimtelijke en technische criteria

1. Ruimtelijke Ordening: vergunning wel of niet noodzakelijk?
2. Omgevingsvergunning noodzakelijk?
3. Is een advies van Commissie Welstand te verwachten?
4. Vandalismegevoeligheid van ontwerp?
5. Veiligheid van het ontwerp?
6. Maatvoering van gebouw of locatie ten opzichte van mozaïeken?
7. Technische uitvoerbaarheid van ontwerp?

Financiële criteria

1. Raming kosten van verwijdering inclusief transport, verpakking, reiniging/herstel, opslag?
2. Raming realisatiekosten voor herplaatsing?
3. Welke dekking is er voor de kosten?
4. Wat zijn de reële kansen om de dekking van de kosten te realiseren?
5. Wat zijn de te verwachten kostenrisico's voor beheer en onderhoud?
6. Welke sponsormogelijkheden zijn er en welke fondsen kunnen aangeschreven worden?

Bijlage 4 Financiële doorrekeningen voor herplaatsingsvoorstellen

De deelcommissie financiële haalbaarheid heeft zich gebogen over de suggesties en ingediende plannen tot herplaatsing van de mozaïeken. Enerzijds is gekeken naar de te verwachten kosten van elke variant en anderzijds naar de mogelijkheden voor dekking. Voor beide zijden van de balans geldt nadrukkelijk dat het een raming betreft passend bij het stadium in de besluitvorming. Met het oog op de kosten die in de toekomst te verwachten zijn is ook aandacht besteed aan onderhoudsbehoefte en exploitatie.

Raming kosten

Voor de raming van de kosten is gebruik gemaakt van

- gegevens verstrekt door de indiener van het plan of suggestie
- de offerte van de specialist in het demonteren en herplaatsen van monumentale kunstwerken Arno van Sabben
- kengetallen ontleend aan vergelijkbare bouwkundige ingrepen
- aannames t.a.v. lacunes in het ontwerp. Hiervoor is uitgegaan van een basisontwerp.

(Mogelijke) dekking

Voor de dekking van de kosten is vooral gezocht naar realistische mogelijkheden passend in dit stadium; bij een definitieve keuze wordt daadwerkelijk gestart met een dekkingstraject. Zoals eerder in deze rapportage aangegeven, zal het sponsoren van heipalen in Dongen niet aannemelijk zijn omdat bedrijven met lokale binding in deze sector ontbreken. Anderzijds mag op het mobiliseren van menskracht weer wel worden gerekend omdat, alleen al gelet op het aantal (oud)leerlingen, betrokkenheid moet kunnen worden gemobiliseerd.

De fondsen die benaderd kunnen worden zijn (gebaseerd op ervaringsgetallen van de WMK):

- Het Prins Bernhard Cultuurfonds Noord-Brabant (circa € 10.000)
- Het coöperatie- of buurtfonds van de regionale Rabobank (€ 5.000 meest waarschijnlijke; € 10.000 maximaal bij hoge uitzondering)
- BPD-cultuurfonds (€ 10.000-€ 15.000)
- Stichting Ontwikkelingscentrum Dongen (aangeschreven 2-12-2019, nog geen reactie ontvangen. Te subsidiëren bedrag onbekend)
- Mr. Paul de Gruyterfonds: insteken op katholieke geschiedenis van de mozaïeken (circa € 5000-€ 10.000)
- Mastboom Brosensfonds (€ 10.000).

Onderhoud en exploitatie

Hoewel niet gekapitaliseerd zijn hier de omstandigheden t.a.v. toekomstig onderhoud geschetst.

Conclusie

Handhaven ter plaatse is als nulloptie in de matrix opgenomen aangezien bij het niet verplaatsen van de werken vrijwel geen kosten zijn gemoeid voor duurzaam behoud. In dit stadium is er geen enkel plan op voorhand haalbaar. Op grond van de kosten en potentiële dekking zijn er wel een drietal plannen kansrijk. Enerzijds omdat dit de opties zijn die de minste investering met zich meebrengen en anderzijds omdat er een potentiële dekking tegenover kan komen te staan gebaseerd op een diversiteit aan mogelijkheden (risicospreiding).

Het betreft dan de volgende opties:

- a) op bestaande gevel: kosten € 70.000, potentiële dekking € 80.000.
- b) vrijstaand statisch: kosten € 110.000, potentiële dekking € 100.000.
- c) plan 3 Mo-zie-ik: kosten € 80.000, potentiële dekking € 95.000.

handhaven in situ

door

nulvariant

algemene opmerkingen/ uitsluitingen		motivatie
handhaven van de mozaïeken in de bestaande gevel grondkosten uitgesloten bouwrijp maken niet gerekend verborgen asbest bij demontagewerkzaamheden huur tijdelijke opslag stabieliteit gewaarborgd		geen verplaatsing geen verplaatsing geen verplaatsing geen verplaatsing geen verplaatsing ontleend aan de bestaande constructie

bestekcode	kosten	kosten exclusief BTW	dekking (toezeggingen)	dekking (suggesties)
10	reinigingen waaronder: - antigrifrit coating verwijderen (16 mu) - plaatselijk herstel voegwerk	€ 2.000,00	€ 0,00	team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc € 800,00
	totaal directe kosten	€ 2.000,00	€ 0,00	€ 800,00
	AK 8%	€ 160,00	€ 0,00	€ 64,00
	W&R 2%	€ 40,00	€ 0,00	€ 16,00
	totaal exclusief BTW	€ 2.200,00	€ 0,00	€ 880,00
	BTW 21%	€ 462,00	€ 0,00	€ 184,80
			€ 5.000,00	€ 10.000,00
			schenkingen subsidies	€ 40.000,00
	totaal inclusief BTW	€ 2.662,00	€ 5.000,00	potentiele dekking exclusief BTW € 51.064,80
exploitatie en onderhoud				
onderhoudsarm (op basis van gebleken onderhoudsbehoefte)				

herplaatsing op bestaande gevel

door

Cammeleur en nieuwbouw Terebinth

Kannegijeter, Tabeling, Michielsse

algemene opmerkingen/ uitsluitingen	motivatie
uitgesloten zijn kosten voor engineering en vergunningen grondkosten uitgesloten bouwrijp maken niet gerekend verborgen asbest bij demontagewerkzaamheden huur tijdelijke opslag panelen bevestigen met dokken aanvullende constructieve voorzieningen bestaand gebouw uitgesloten	uitgangspunt is dat dit door zelfwerkzaamheid en medewerking van bevoegd gezag kan worden gerealiseerd (beperkte complexiteit) uitgangspunt is medewerking van de grondeigenaar uitgangspunt is een inpassing in geplande terelnaanleg wegens blijv reconstructie of inpassing in bijvoorbeeld een berm of grasveld saneringskosten bij een dergelijke onvoorzienere situatie zouden ook bij reguliere sloop voor rekening komen van de opdrachtgever (Gemeente Dongen) uitgangspunt is medewerking van de toekomstige eigenaar voor tijdelijk opslag, op terrein van Cambreur of gemeentwerf zie raming staalconstructie beperkte toename van eigen gewicht

bestekcode	kosten	kosten exclusief BTW	dekking (toezeggingen)	dekking (suggesties)
10	demonteren volgens offerte Van Sabben (3-12-2018) Inclusief: - steiger - hijswerkzaamheden - beschermende verpakking - transport naar tijdelijke opslag	€ 28.500,00	€ 0,00	gemeente moet toch slopen, opnemen in sloopplan demonteren door sloper in combinatie met Van Sabben
10	tijdelijke opslag: - vertikaal op pallets - afdekken met betonplex 4 mm op afschot - indicatief afmeting 4000x1000x1000 (kbwh) - 8 mu	€ 500,00	€ 0,00	team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc
10	reinigen waaronder: - antigriffitti coating verwijderen (16 mu) - moreiresten verwijderen steentjes op verankerungen (16 mu)	€ 1.000,00	€ 0,00	team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc
35	lokaal herstelwerk: - verlijmen breuk t.g.v. demonteren (8 mu) - aanhalen losse steentjes t.p.v. oude verankerungen (33 + 26 stuks = 30 mu) - loodafwerking bovenste panelen (25 ponds) en vertinnen zijanten zichtpanelen	€ 500,00 € 1.200,00 € 1.500,00	€ 0,00 € 0,00 € 0,00	team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc
23	plaatsing van de panelen met chemische ankens en dokken op de gevel (offerte Van Sabben) - steiger - hijswerkzaamheden - lijnankers en dokken meerkosten custom-made dokken (of HALFEN mortelankers)	€ 18.500,00 € 1.500,00	€ 0,00 € 0,00	sponsoring en vrijwilligersinspanning
totaal directe kosten		€ 53.200,00	€ 0,00	
AK 8%		€ 4.256,00	€ 0,00	
W&R 2%		€ 1.064,00	€ 0,00	
totaal exclusief BTW		€ 58.520,00	€ 0,00	potentiele dekking exclusief BTW
BTW 21%		€ 12.289,20	€ 0,00 € 5.000,00 € 0,00	schenkingen subsidies
totaal inclusief BTW		€ 70.809,20	€ 5.000,00	potentiele dekking exclusief BTW

exploitatie en onderhoud

onderhoudsarm ademende verticale opstelling. Gelet op de staat van het werk na 60 jaar blootstelling aan het weer in de westgevels is de onderhoudsbehoefde nihil
mozaïekelementen per element eenvoudig los uitneembaar t.b.v. onderhoud of schadeherstel

herplaatsingsvoorstellen solitair

door

algemene opmerkingen/ uitsluitingen	motivatie
uitgesloten zijn kosten voor engineering en vergunningen grondkosten uitgesloten bouwwijp maken niet gerekend verborgen asbest bij demontagewerkzaamheden huur tijdelijke opslag staalconstructie gebaseerd op schetsmatige uitwerking	uitgangspunt is dat dlt door zelfwerkzaamheid en medewerking van bevoegd gezag kan worden gerealiseerd (beperkte complexiteit) uitgangspunt is medewerking van de grondeigenaar uitgangspunt is een inpassing in geplande terreinaanleg wegens bijv reconstructie of inpassing in bijvoorbeeld een berm of graasveld saneringskosten bij een dergelijke onvoorziene situatie zouden ook bij reguliere sloop voor rekening komen van de opdrachtgever (Gemeente Dongen) uitgangspunt is medewerking van de toekomstige eigenaar voor tijdelijk opslag, op terrein van Cambreur of gemeentewerf zie detailraming vrijstaand opstellen

Middellaan, Biezenpark, Steenstraat, parken etc

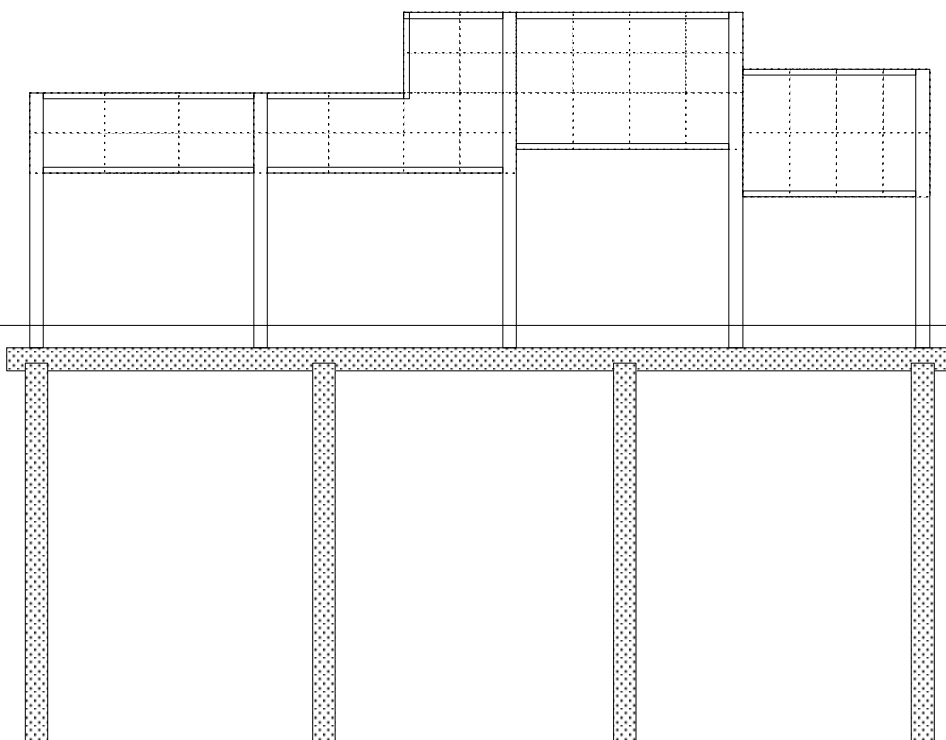
Boudewijns, Kannegieter, Van Vugt, Kalter

bestekcode	kosten	kosten exclusief BTW	dekking (toezeggingen)	dekking (suggesties)
10	demonteren volgens offerte Van Sabben (3-12-2018) inclusief: - steiger - hijswerkzaamheden - beschermende verpakking - transport naar tijdelijke opslag	€ 28.500,00	€ 0,00	gemeente moet toch slopen, opnemen in sloopplan demonteren door sloper, in combinatie met Van Sabben
10	tijdelijke opslag: - vertikaal op pallets - afdekken met betonplex 4 mm op afschot - indicatief afmeting 4000x1000x1000 (lxbxh) - 8 mu	€ 500,00	€ 0,00	team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc
10	reinen waaronder: - antigrifti coating verwijderen (16 mu) - mortelresten verwijderen steentjes op verankeringen (16 mu)	€ 1.000,00	€ 0,00	team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc
35	lokaal herstelwerk: - verwijderen breuk t.g.v. demonteren (8 mu) - aanheilen losse steentjes t.p.v. oude verankeringen (33 + 26 stuks = 30 mu)	€ 500,00 € 1.200,00	€ 0,00 € 0,00	team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc
12, 20, 21	betonfundering MMS-mozalek betonfundering HBS-mozalek	€ 6.989,00 € 4.644,00	€ 0,00 € 0,00	sponsoring aannemer sponsoring aannemer
25	levering staalconstructie inclusief conservering MMS-mozalek levering staalconstructie inclusief conservering HBS-mozalek	€ 14.809,00 € 10.083,20	€ 0,00 € 0,00	sponsoring door plaatselijke industrie sponsoring door plaatselijke industrie
25, 5	transport en montage staalconstructie en MMS-mozalek transport en montage staalconstructie en HBS-mozalek	€ 5.680,00 € 6.680,00	€ 0,00 € 0,00	sponsoring aannemer / vrijwilligersinzet sponsoring aannemer / vrijwilligersinzet
totaal directe kosten		€ 80.585,20	€ 0,00	€ 38.100,00
AK 8%		€ 6.446,82	€ 0,00	€ 3.048,00
W&R 2%		€ 1.611,70	€ 0,00	€ 752,00
totaal exclusief BTW		€ 88.643,72	toegezegde dekking exclusief BTW	potentiele dekking exclusief BTW
BTW 21%		€ 18.615,18	€ 0,00 schenkingen € 5.000,00 subsidies € 0,00	€ 41.910,00 € 8.801,10 € 10.000,00 € 40.000,00
totaal inclusief BTW		€ 107.258,90	toegezegde dekking exclusief BTW	potentiele dekking exclusief BTW
			€ 5.000,00	€ 100.711,10

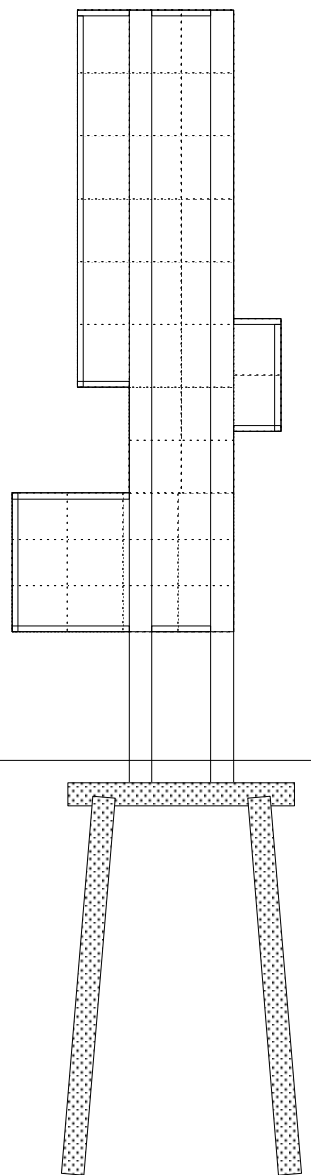
exploitatie en onderhoud

onderhoudsarm door duplex-coating staalconstructie
mozaïkelementen per element eenvoudig los uitneembaar t.b.v. onderhoud of schadeherstel
relatief ongevoelig voor vandalisme door hoge plaatsing

HBS zijde 11900 x 2450

MMS zijde 3550 x 8200

kostenraming solitaire staalconstructie

- raming gebaseerd op schets met de volgende uitgangspunten:
- * minimaal zichtbare constructie
 - * vlakke gesloten achterzijde van staalplaat op gesloten kokerprofielen als staanders
 - * kader rond de mozaiekelementen uit hoeklijn
 - * staalconstructie momentvaste verbinding met gewapend betonfundering op schroefmortelpalen
 - * zelfdragend frame waaraan de panelen zijn gehangen
 - * doken ter bevestiging van de moziekelementen op stalen frame
 - * onderzijde mozaiek op ca 2 m i.v.m beperken risico vandalisme en ruimtelijke werking

MMS-mozaiek

fundering	eenheid	aantal	prijs/eenheid	totaal
4 schroefmortelpalen drsn 300, l 500	st	4	€ 936,00	€ 3.744,00
betonvloer 800x2300x2300 C25 incl ontgaven, bekisten, werkvloer, wapening	st	1	€ 3.245,00	€ 3.245,00
				€ 6.989,00
levering staalconstructie inclusief conservering	kg/m1	aantal	prijs/eenheid	totaal
staanders 300x300x10	88,7	21	€ 5,00	€ 9.313,50
achterplaat 5 mm	35	18,5	€ 5,00	€ 3.237,50
kader hoeklijn 80x40x6	5,4	30	€ 5,00	€ 810,00
kader kokerprofiel 80x80x4	9,8	16	€ 5,00	€ 784,00
doken 82 stuks		82	€ 2,00	€ 164,00
diversen				€ 500,00
				€ 14.809,00
transport en montage staalconstructie en mozaiek	uurloon	aantal	prijs/eenheid	totaal
transport naar bouwplaats				€ 1.500,00
arbeid montage staalconstructie in het werk	40	32		€ 1.280,00
arbeid montage mozaiekelementen in het werk	40	35		€ 1.400,00
kraankosten (3 ton staal + 2,5 ton mozaiek)				€ 1.500,00
				€ 5.680,00

HBS-mozaiek

fundering	eenheid	aantal	prijs/eenheid	totaal
4 schroefmortelpalen drsn 300, l 5000	st	4	€ 936,00	€ 3.744,00
betonbalk 500x500x12500 C25 inclusief ontgraven, bekisten, folie en wapening	m2	6	€ 150,00	€ 900,00
				€ 4.644,00
levering staalconstructie inclusief conservering	kg/m1	aantal	prijs/eenheid	totaal
staanders 180x180x5	26,8	20	€ 6,00	€ 3.216,00
achterplaat 5 mm	35	18	€ 6,00	€ 3.780,00
kader hoeklijn 80x40x6	5,4	30	€ 6,00	€ 972,00
kader kokerprofiel 80x80x4	9,8	24	€ 6,00	€ 1.411,20
doken 82 stuks		102	€ 2,00	€ 204,00
diversen				€ 500,00
				€ 10.083,20
transport en montage staalconstructie en mozaiek	uurloon	aantal	prijs/eenheid	totaal
transport naar bouwplaats				€ 2.000,00
arbeid montage staalconstructie in het werk	40	32		€ 1.280,00
arbeid montage mozaiekelementen in het werk	40	35		€ 1.400,00
kraankosten (1,5 ton staal + 2,5 ton mozaiek)				€ 2.000,00
				€ 6.680,00

geen bijzonderheden bekend
kwaliteit (esthetisch) werkt niet uitnodigend voor vandalisme

plan 4

door

dynamisch mozaiek

Roger Hamelinck

algemene opmerkingen/ uitsluitingen	motivatie
uitgesloten zijn kosten voor vergunningen grondkosten uitsloten bouwrijp maken niet gerekend verborgen asbest bij demontage werkzaamheden huur tijdelijke opslag kosten voor realisatie zijn door indener opgegeven	uitgangspunt is dat dit door zelfwerkzaamheid en medewerking van bevoegd gezag kan worden gerealiseerd uitgangspunt is medewerking van de grondeigenaar uitgangspunt is een inpassing in geplande terreinaanleg wegens bij reconstructie of inpassing in bijvoorbeeld een berm of grasveld saneringskosten bij een dergelijke onvoorzien situatie zouden ook bij reguliere sloop voor rekening komen van de opdrachtgever (Gemeente Dongen) uitgangspunt is medewerking van de toekomstige eigenaar voor tijdelijk opslag, op terrein van Cambreur of gemeentewerf bedragen komen realistisch over. Ontwerper kan als deskundige worden aangemerkt. (gepromoveerd werktuigbouwkundig ingenieur en ondernemer)

bestelcode	kosten	kosten exclusief BTW	dekking (toezeggingen)	dekking (suggesties)
10	demonderen volgens offerte Van Sabben (3-12-2018) inclusief: - steiger - hijswerkzaamheden - beschermende verpakking - transport naar tijdelijke opslag	€ 28.500,00	€ 0,00	gemeente moet toch slopen, opnemen in sloopplan demonderen door sloper, in combinatie met Van Sabben
	10 tijdelijke opslag: - vertikaal op pallets - afdekken met betonplex 4 mm op afschot - indicatief afmeting 4000x1000x1000 (lxbxh) - 8 mu	€ 500,00	€ 0,00	team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc
	10 reinigen waar onder: - angraffiti coating verwijderen (1,6 mu) - mortelresten verwijderen steentjes op verankeringen (1,6 mu)	€ 1.000,00	€ 0,00	team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc
	35 lokaal herstelwerk: - verfijnen breuk t.g.v. demonderen (8 mu) - aanheiden losse steentjes t.p.v. oude verankeringen (33 + 26 stuk = 30 mu)	€ 500,00 € 1.200,00	€ 0,00 € 0,00	team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc team vrijwilligers uit (oud)leerlingen etc
12, 20, 21	engineering kosten (1000 mu a 50) betonfundering MMS-mozalek betonfundering HBS-mozalek	€ 50.000,00 € 6.989,00 € 4.644,00	€ 0,00 € 0,00 € 0,00	onderwijsproject waarbij Cambreur samenwerk met technisch vervolgonderwijs (Dongense) industrie sponsoring aannemer sponsoring aannemer
	25 levering staalconstructie inclusief conservering MMS-mozalek levering staalconstructie inclusief conservering HBS-mozalek	€ 59.236,00 € 40.332,80	€ 0,00 € 0,00	sponsoring door plaatselijke industrie en onderwijs sponsoring door plaatselijke industrie en onderwijs
25, 5	transport en montage staalconstructie en MMS-mozalek transport en montage staalconstructie en HBS-mozalek	€ 13.720,00 € 14.720,00	€ 0,00 € 0,00	sponsoring aannemer/ onderwijsproject sponsoring aannemer / onderwijsproject
totaal directe kosten		€ 221.341,80	€ 0,00	€ 122.100,00
AK 8%		€ 17.707,34	€ 0,00	€ 9.768,00
W&R 2%		€ 4.426,84	€ 0,00	€ 2.442,00
totaal exclusief BTW		€ 243.475,98	€ 0,00	€ 134.310,00
BTW 21%		€ 51.129,96	€ 0,00 € 5.000,00 € 0,00 € 0,00	€ 28.205,10 € 10.000,00 € 40.000,00 € 20.000,00
totaal inclusief BTW		€ 294.605,94	toegezegde dekking exclusief BTW	potentiele dekking exclusief BTW

exploitatie en onderhoud
onderhoudsarm door duplex-coating staalconstructie, gesloten lagere etc mozaielementen per element eenvoudig los uitneembaar t.b.v. onderhoud of schadeherstel aandrijving door duurzame energie, bijvoorbeeld wind onderhoudsbehoefte mechaniek beperkt door lage snelheden relatief ongevoelig voor vandalisme door hoge plaatsing

kostenraming dynamische opstelling staalconstructie

- raming gebaseerd op schets met de volgende uitgangspunten:
- * basis van de budgetopstelling vormt de statische constructie
 - * gewenste complexiteit is groot. Voor de budgetopstelling is uitgegaan van rotatie van horizontale of verticale rijen panelen
 - * ondergrens voor productiekosten is viervoud van de statische variant
 - * meer complexe bewegingen resulteren in oplopende productiekosten
 - * naast lasersnijden en lassen nu ook draaien, frezen, montage
 - * bovendien veel minder repetitie in de te vervaardigen onderdelen
 - * onderzijde mozaiek op ca 2 m i.v.m beperken risico vandalisme, veiligheid en ruimtelijke werking

MMS-mozaiek

fundering	eenheid	aantal	prijs/eenheid	totaal statisch	complexiteitsfactor	totaal dynamisch
4 schroefmortelpalen drsn 300, l 500	st	4	€ 936,00	€ 3.744,00		
betonvloer 800x2300x2300 C25 incl ontgraven, bekisten, werkvloer, wapening	st	1	€ 3.245,00	€ 3.245,00		
				€ 6.989,00	1	€ 6.989,00
levering staalconstructie inclusief conservering	kg/m1	aantal	prijs/eenheid	totaal		
staanders 300x300x10	88,7	21	€ 5,00	€ 9.313,50		
achterplaat 5 mm	35	18,5	€ 5,00	€ 3.237,50		
kader hoeklijn 80x40x6	5,4	30	€ 5,00	€ 810,00		
kader kokerprofiel 80x80x4	9,8	16	€ 5,00	€ 784,00		
doken 82 stuks	82		€ 2,00	€ 164,00		
diversen				€ 500,00		
				€ 14.809,00	4	€ 59.236,00
transport en montage staalconstructie en mozaiek	uurloon	aantal	prijs/eenheid	totaal		
transport naar bouwplaats				€ 1.500,00	1	€ 1.500,00
arbeid montage staalconstructie in het werk	40	32		€ 1.280,00	4	€ 5.120,00
arbeid montage mozaiekelementen in het werk	40	35		€ 1.400,00	4	€ 5.600,00
kraankosten (3 ton staal + 2,5 ton mozaiek)				€ 1.500,00	1	€ 1.500,00
				€ 5.680,00		€ 13.720,00

HBS-mozaiek

fundering	eenheid	aantal	prijs/eenheid	totaal		
4 schroefmortelpalen drsn 300, l 5000	st	4	€ 936,00	€ 3.744,00		
betonbalk 500x500x12500 C25 inclusief ontgraven, bekisten, folie en wapening	m2	6	€ 150,00	€ 900,00		
				€ 4.644,00	1	€ 4.644,00
levering staalconstructie inclusief conservering	kg/m1	aantal	prijs/eenheid	totaal		
staanders 180x180x5	26,8	20	€ 6,00	€ 3.216,00		
achterplaat 5 mm	35	18	€ 6,00	€ 3.780,00		
kader hoeklijn 80x40x6	5,4	30	€ 6,00	€ 972,00		
kader kokerprofiel 80x80x4	9,8	24	€ 6,00	€ 1.411,20		
doken 82 stuks		102	€ 2,00	€ 204,00		
diversen				€ 500,00		
				€ 10.083,20	4	€ 40.332,80
transport en montage staalconstructie en mozaiek	uurloon	aantal	prijs/eenheid	totaal		
transport naar bouwplaats				€ 2.000,00	1	€ 2.000,00
arbeid montage staalconstructie in het werk	40	32		€ 1.280,00	4	€ 5.120,00
arbeid montage mozaiekelementen in het werk	40	35		€ 1.400,00	4	€ 5.600,00
kraankosten (1,5 ton staal + 2,5 ton mozaiek)				€ 2.000,00	1	€ 2.000,00
				€ 6.680,00		€ 14.720,00

OPMERKINGEN:

- de stalen luku bij bescherming in de winter is een bouwtechnisch veilige en uitvoerbare aanname om het werk in de winter te beschermen en geeft de mogelijkheid tot aanbrengen van nieuwe kunststoflijnen in bijvoorbeeld graffiti
- ook andere beschermingsmethoden zijn niet bij voorbaat onmogelijk zoals het aanbrengen van een kunststof meegedroegde bescherming (folie/materiaal) of een coating, mits er zijn wel bouwtechnische overwegingen
- de afname van de kunststof wordt niet nader opgegeven omdat de ontwerper heeft aangegeven hier bij uitvoering pro- en contra af te wegen en de afname aan te willen bijdragen

kostenraming liggende opstelling

- raming gebaseerd op schetsmatige verkenning zoals aangeleverd en nader besproken met als uitgangspunten:
- * afwaterende opstelling (lichte hellingshoek) voor afstromen regenwater
 - * ondersteuning tegen breuk middels mortelbed/ betonvloer
 - * kader rond de mozaiekelementen uit hoeklijn als afwerking en tegengaan mechanische beschadiging
 - * bescherming tegen vorstschade middels metalen (vast aanwezige) luiken met sloten. Winterklaar maken in ca 2 m.u.
 - * oppervlakte van het kunstwerk is te ruw om uitnodigend te zijn voor skateboarders (risico beschadiging)

fundering	eenheid	aantal	prijs/eenheid	totaal
gewapend betonvloer (100 mm) met vorstrand verloren binnenbekisting (zand of puin) panelen plaatsen in mortelbed en afvoegen	m2	36	€ 175,00	€ 6.300,00
	m2	36	€ 10,00	€ 360,00
	st	74	€ 60,00	€ 4.440,00
				€ 11.100,00
levering stalen luiken inclusief conservering	kg/m1	aantal	prijs/eenheid	totaal
luiken plaatstaal 3 mm kader hoeklijn 80x40x6 leveren en aanbrengen hang en sluitwerk	23,5	36	€ 6,00	€ 5.076,00
		60	€ 40,00	€ 2.400,00
				€ 1.500,00
				€ 8.976,00
transport en montage staalconstructie en mozaiek	uurloon	aantal	prijs/eenheid	totaal
transport naar bouwplaats				€ 1.000,00
		32		€ 1.280,00
arbeid montage staalconstuctie in het werk	€			
				€ 2.280,00
meubilair	aantal	prijs/eenheid	totaal	
chaise longue beton spiegelpaal arbeid plaatsen	4	€ 750,00	€ 3.000,00	
	2	€ 1.000,00	€ 2.000,00	
	16		€ 640,00	
				€ 5.640,00